

21. 9. 2021

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Analýza zákona o jednorázovém odškodnění subjektů dotčených mimořádnou událostí v areálu muničních skladů Vlachovice-Vrbětice

Zákon o jednorázovém odškodnění subjektů dotčených mimořádnou událostí v areálu muničních skladů Vlachovice-Vrbětice a o změně některých zákonů (dále „lex Vrbětice“ nebo „zákon“) upravuje jednorázové finanční odškodnění fyzických osob a územních samosprávných celků dotčených explozí dvou muničních skladů ve Vrběticích, ke kterým došlo v říjnu a prosinci 2014. Poslanecká sněmovna zákon přijala dne 30. července 2021 (sněmovní tisk č. 1250), Senát jej schválil dne 18. srpna 2021 (senátní tisk č. 141) a prezident jej podepsal dne 29. srpna 2021. Účinnosti nabyde dne 1. ledna 2022.

Cílem zákona je alespoň částečně kompenzovat vzniklé újmy, a to v rámci značně zjednodušeného procesu, než jaký nabízí dosavadní právní předpisy. Peníze pro Zlínský kraj a dotčené obce mají nahradit zejména pokles daňových příjmů a také škody na pozemních komunikacích, způsobené zvýšeným provozem těžké techniky. Peníze pro obyvatele pak mají nahradit duševní útrapy a snížení kvality života, pokles hodnoty nemovitostí, zákaz obdělávání pozemků atp. Celkové náklady na odškodnění mohou dosáhnout výše zhruba 700 milionů korun, které budou vyplaceny ze státního rozpočtu z kapitoly Všeobecná pokladní správa.[\[1\]](#) Zákon neupravuje odškodnění právnických osob.

K první explozi došlo dne 16. října 2014 a zemřeli při ní dva lidé (zaměstnanci společnosti Imex Group s.r.o., která si sklad pronajímala od státního podniku Vojenský technický ústav, s.p.). Další sklad vybuchl dne 3. prosince 2014. Sousední obce (Vlachovice, Lipová, částečně také Slavičín) musely být krátkodobě evakuovány, areál byl ohrazen a poté následovalo několikaleté odklizení následků a vyšetřování příčin výbuchu. Zásah bezpečnostních složek byl ve Vrběticích ukončen až po šesti letech dne 13. října 2020. Jednalo se tak o nejdelší a nejdražší zásah integrovaného záchranného systému (dále „IZS“) v české historii (celkové náklady na záchranné a likvidační práce se pohybují okolo 1 miliardy Kč).[\[2\]](#),[\[3\]](#) V dubnu 2021 vláda zveřejnila důvodné podezření, že do výbuchů byli zapojeni důstojníci ruské vojenské zpravodajské služby GRU.[\[4\]](#)

Vláda již v minulosti rozhodla o plošném odškodnění obyvatel přilehlých obcí (Vrbětice, Haluzice a Lipová) za opakovanou evakuaci jednorázovou částkou 3.100,00 Kč, na což vyčlenila 6 milionů Kč. Poškození obyvatelé si také mohli standardním způsobem podat žádost o odškodnění škod na majetku či náhrady za omezení vlastnického a užívacího práva podle § 29 a § 30 zák. č. [239/2000](#) Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o IZS“). Ze 136 žádostí však k srpnu 2017 byly krajským úřadem či ministerstvem vnitra uznány jen dvě tyto žádosti.[\[5\]](#) Podle zákona o IZS navíc ani není možné nahradit nemajetkovou újmu způsobenou činnostmi složek IZS (kromě újmy na zdraví), ani jakoukoli (majetkovou či nemajetkovou) újmu způsobenou samotnou mimořádnou událostí (exploze muničních skladů), za kterou odpovídá pouze ten, kdo ji způsobil (údajně agenti GRU, resp. Ruská federace).

Z výše uvedeného vyplývá, že odškodnění podle zákona může být pro některé dotčené obyvatele výhodné, protože jim umožňuje relativně snadno a rychle získat odškodnění, na které by navíc zčásti (co do újmy způsobené samotnou explozí a co do nemajetkové újmy způsobené zásahem IZS) jinak

nárok ani neměli, případně by bylo velmi složité se jej domoci. Na druhou stranu, **pro některé obyvatele by bylo přijetí odškodnění podle zákona nevýhodné**, a to pokud jim vznikla značná újma na zdraví nebo majetková újma v souvislosti s činností složek IZS, případně značná újma z omezení vlastnického a užívacího práva (např. nemohli obhospodařovat svůj les či zemědělský pozemek nebo užívat chatu atp.), nebo jestliže poskytli věcnou nebo osobní pomoc. **Náhrada újmy podle lex Vrbětice je totiž paušalizovaná (pro všechny v zásadě stejná), takže nezohledňuje skutečnou výši újmy, která jednotlivým obyvatelům vznikla.** Přijetím odškodnění podle zákona přitom veškeré ostatní nároky ze stejné kauzy zanikají (§ 12).

Proto zejména pro osoby, které dlouhodobě nemohly užívat svůj majetek kvůli šest let trvajícím zásahům IZS, by přijetí odškodnění podle zákona mohlo být finančně nevýhodné (záleží ovšem na okolnostech konkrétního případu). Na druhou stranu nelze opomenout, že nároky na náhradu škody dle § 30 zákona o IZS se již pravděpodobně promlčely, protože je nutné je uplatnit do 6 měsíců od okamžiku, kdy se o škodě poškozená osoba dozvěděla, nejpozději však do 5 let od jejího vzniku (§ 30 odst. 5). O celkové výši škody se dotčené osoby nejpozději dozvěděly nejspíše dne 13. října 2020, kdy došlo k ukončení likvidačních prací. Náhrada za omezení vlastnického práva nebo užívacího práva a náhrada za poskytnutí věcné a osobní pomoci podle § 29 zákona o IZS se patrně dosud nepromlčela, protože zde platí obecná promlčecí lhůta v délce 3 let (§ 629 odst. 1 občanského zákoníku).

Zákon předložila skupina poslanců ze všech politických stran vyjma SPD a KDU-ČSL, v čele s Janem Hamáčkem a Radkem Vondráčkem. Při projednávání zákona došlo k výjimečné situaci, protože získal podporu napříč politickými stranami jak v Poslanecké sněmovně, tak i v Senátu. Nikdo nehlasoval proti, hlasování se zdrželi pouze 3 senátoři a 10 poslanců.

Obsah zákona

1. K § 1 - Předmět úpravy

Podle úvodního ustanovení je předmětem tohoto zákona určení výše a podmínek jednorázového odškodnění újem, které vznikly v souvislosti s explozí muničních skladů ve Vrbětících. Toto ustanovení má význam v souvislosti s ust. § 12 zákona, které se odkazuje na „účel uvedený v § 1“ (podrobněji v části k ust. § 12).

2. K § 2 - Rozhodné období

Rozhodným obdobím je časový úsek, za který má být poškozeným fyzickým osobám poskytnuto odškodnění. Podle ust. § 2 odst. 1 zákona začalo rozhodné období dne 16. října 2014 (kdy došlo k první explozi muničního skladu) a skončilo dne 13. října 2020 (kdy byly ukončeny likvidační práce). Rozhodné období tedy bez tří dnů trvalo šest let.

Rozhodné období se podle ust. § 2 odst. 2 zákona dále člení na tři období v závislosti na tom, s jakou intenzitou docházelo k narušení běžného života obyvatel dotčených obcí. **První období** trvalo od 16. října do 12. prosince 2014 (celkem 57 dnů). V tomto období docházelo k neřízeným výbuchům munice a evakuacím, takže se jedná o období s nejvyšší intenzitou zásahu do běžného života obyvatel přilehlých obcí. **Druhé období** trvalo od 13. prosince 2014 do 23. prosince 2015 (celkem 375 dnů), kdy docházelo k odvážení munice před dotčené obce pomocí těžké techniky. Konečně **třetí období** trvalo od 24. prosince 2015 do 13. října 2020 (celkem 1755 dnů), kdy docházelo k omezování svobody pohybu prostřednictvím uzavírání pozemních komunikací a zákazů vstupů kvůli probíhajícímu pyrotechnickému sběru. Poslední období je podle důvodové zprávy spojeno s nejnižší intenzitou zásahu do běžného života obyvatel dotčených obcí.

Za každé období z těchto tří období náleží obyvatelům dotčených obcí jiná denní sazba odškodnění, a

to podle intenzity, s jakou docházelo k narušení jejich života (denní sazba je upravena v § 6 zákona).

3. K § 3 - Oprávněné subjekty

Třetí ustanovení zákona rozlišuje dvě kategorie subjektů oprávněných k získání odškodnění: **1)** územní samosprávné celky a **2)** jejich obyvatelé. Do první kategorie se řadí Zlínský kraj a dále 5 obcí, které přímo sousedí s muničním skladem ve Vrběticích (Bohuslavice nad Vlárí, Haluzice, Lipová, Slavičín a Vlachovice, jejichž součástí je i část obce Vrbětice).

Do druhé kategorie oprávněných subjektů patří obyvatelé výše zmíněných obcí. Obyvatelem je ale ve smyslu zákona možné chápat pouze ty osoby, které v rozhodném období podle § 2 odst. 1 zákona (nebo alespoň v jeho části) měly v některé z těchto obcí **trvalý pobyt**. Oprávněnou osobou jsou dále cizinci, kteří byli v rozhodném období (nebo jeho části) držitelem **povolení k trvalému pobytu** a současně byly **přihlášeny k pobytu** v některé z výše uvedených obcí.

Oprávněnou osobou naopak nejsou ty osoby, které sice fakticky v dotčených obcích bydlely (tj. měly zde bydliště), ale neměly zde přihlášen trvalý pobyt (nebo v případě cizinců neměly povolení k trvalému pobytu, nebo zde nebyly přihlášeny k pobytu). Ust. § 6 odst. 5 zákona rovněž doplňuje, že nárok na odškodnění nevzniká ani osobě, která měla nahlášen trvalý pobyt na tzv. ohlašovně obecního úřadu některé z dotčených obcí. Celkem má trvalý pobyt v dotčených obcích 8580 obyvatel, z toho na ohlašovně 132 obyvatel a 117 cizinců je zde přihlášeno k pobytu (stav ke dni 1. 1. 2021).

Ust. § 3 odst. 4 zákona doplňuje, že nárok na odškodnění není předmětem dědictví, a to ani v případě, že oprávněná osoba zemře až po podání žádosti o vyplacení odškodnění. Jedná se o výjimku z obecné úpravy, podle které by nárok na odškodnění přešel na dědice oprávněné osoby.[\[6\]](#)

4. K § 4 a 5 - Jednorázové odškodnění územních samosprávných celků

Ustanovení § 4 zákona určuje výši odškodnění pro oprávněné územní samosprávné celky, která se pro jednotlivé obce podstatně liší. Výše odškodnění se odvíjí od podílu územních samosprávných celků na celostátním daňovém výnosu podle zák. č. [243/2000](#) Sb., o rozpočtovém určení daní, ve znění pozdějších předpisů. K této částce je navíc přičtena paušální výše odškodnění ve výši 10 milionů Kč, která náleží každému územnímu samosprávnému celku.

Výše odškodnění pro územní samosprávné celky:

- Zlínský kraj - 59.000.000,00 Kč
- Bohuslavice nad Vlárí (369 obyvatel) - 36.568.000,00 Kč
- Haluzice (83 obyvatel) - 15.976.000,00 Kč
- Lipová (362 obyvatel) - 36.064.000,00 Kč
- Slavičín (6286 obyvatel) - 104.290.000,00 Kč
- Vlachovice (1480 obyvatel) - 116.560.000,00 Kč

Zdrojem odškodnění pro územní samosprávné celky má podle § 5 zákona být kapitola Všeobecná pokladní správa, kterou tvoří všeobecné příjmy a výdaje státního rozpočtu (§ 5 odst. 1). Odškodnění územním samosprávným celkům poskytne ministerstvo financí, a to do 3 měsíců od účinnosti zákona na účet kraje či obce vedený u České národní banky (§ 5 odst. 2). Podstatné je, že **odškodnění není účelově určeno**, což znamená, že územní samosprávné celky jej mohou využít v zásadě dle libosti, pokud se jedná o „účelné a hospodárné“ nakládání s obecním majetkem ve smyslu § 38 odst. 1 zák. č. [128/2000](#) Sb., o obcích. Odškodnění nepodléhá ani vypořádání se státním rozpočtem ve smyslu § 48 odst. 5 a § 75 zák. č. [218/2000](#) Sb., o rozpočtových pravidlech (není tedy dána povinnost vyúčtovat a vrátit nespotřebovaný zbytek).

5. K § 6 - Jednorázové odškodnění oprávněných (fyzických) osob

Ust. § 6 upravuje výši odškodnění pro fyzické osoby v podobě denní sazby, která se liší pro jednotlivá tři období, která jsou definovaná v § 2 zákona. **Odškodnění náleží za každý den trvalého pobytu v některé z obcí uvedených v § 3 odst. 2 zákona.** Výše odškodnění se tedy vypočítá vynásobením počtu dní, po který měl obyvatel trvalý pobyt v některé z těchto obcí, a to denní sazbou pro příslušné období ve smyslu § 2 odst. 2 zákona.

Podle prvního odstavce náleží za první období (od 16. října 2014 do 12. prosince 2014) odškodnění ve výši 300,00 Kč za den (§ 6 odst. 1). Jedná se o nejvyšší denní sazbu, protože v tomto období se dotčené osoby podle důvodové zprávy důvodně obávaly o svůj život kvůli neustálým výbuchům. Pro druhé období (od 13. prosince 2014 do 23. prosince 2015) platí denní sazba ve výši 100,00 Kč (§ 6 odst. 2), což je druhá nejvyšší denní sazba, a to kvůli zvýšenému provozu těžké techniky převážející municí přes dotčené obce. Konečně pro třetí období (od 24. prosince 2015 do 13. října 2020) náleží nejnižší denní sazba ve výši 20,00 Kč za den (§ 6 odst. 3), jež má kompenzovat omezování osobní svobody v podobě zákazů vjezdu a zákazů vstupu na pozemky.

Odlišná úprava platí pro obyvatele obce Slavičín (mimo její část obce Divnice), kterým za první období nenáleží žádné odškodnění (§ 6 odst. 1). Za druhé a třetí období pak obyvatelům obce Slavičín náleží pouze 20 % základní denní sazby (§ 6 odst. 4). Důvodem je nižší intenzita omezení života v této obci. Nicméně obyvatelé Divnic, což je část obce Slavičín nejbližší Vrběticím, mají nárok na plné odškodnění za všechna tři období (§ 6 odst. 1 a 4).

Příklad č. 1: Obyvatel obce Vlachovice, který zde měl trvalý pobyt po celé rozhodné období (od 16. října 2014 do 13. října 2020), má nárok na odškodnění ve výši **89.700,00 Kč** (za první období 17.100,00 Kč, za druhé období 37.500,00 Kč a za třetí období 35.100,00 Kč).

Příklad č. 2: Obyvatel obce Slavičín (mimo část obce Divnice), který zde měl trvalý pobyt po celé rozhodné období (od 16. října 2014 do 13. října 2020), má nárok na odškodnění ve výši **14.520,00 Kč** (za první období 0,00 Kč, za druhé období 7.500,00 Kč a za třetí období 7.020,00 Kč).

Nárok na odškodnění nemají ty fyzické osoby, které měly v rozhodném období trvalý pobyt na sídle ohlašovny, neboli tzv. „na úřadě“ (§ 6 odst. 5), což je obvyklé zejména pro zadlužené osoby (podle insolvenčního rejstříku se např. v obci Vlachovice nachází 8 osob v insolvenční s trvalým pobytem na ohlašovně a v obci Slavičín se jedná o 13 osob).[\[7\]](#),[\[8\]](#) Případně pokud měla fyzická osoba trvalý pobyt na sídle ohlašovny jen po část rozhodného období, náleží jí odškodnění jen za ty dny, po které měla trvalý pobyt mimo ohlašovnu.

6. K § 7 - Prekluzivní lhůta pro uplatnění nároku na odškodnění

Toto ustanovení obsahuje prekluzivní lhůtu, ve které musí fyzická osoba nárok na odškodnění podle tohoto zákona uplatnit u ministerstva vnitra. Nárok je nutné uplatnit nejpozději do 30. června 2022, jinak nárok zaniká. Protože účinnost zákona nastane 1. lednu 2022 (§ 15), jedná se o lhůtu o délce šesti měsíců.

Pro srovnání, podle § 30 odst. 5 zákona o IZS platí, že právo na náhradu škody způsobené zásahem IZS je rovněž nutné uplatnit do 6 měsíců od doby, kdy se poškozená osoba o škodě dozvěděla (nejdéle do 5 let od vzniku škody), jinak právo zaniká. Šestiměsíční lhůta platí i pro uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy podle § 32 odst. 3 zák. č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Co se týče majetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je však lhůta k uplatnění nároku dlouhá 3 roky (§ 32 odst. 1 cit. zák.).

7. K § 8 až 10 - Procesní záležitosti

Na řízení o žádosti o odškodnění se, vyjma odchylek uvedených v zákona, použije obecný procesní předpis, kterým je v tomto případě zák. č. [500/2004](#) Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále „**správní řád**“). Orgánem příslušným k vedení řízení o žádosti o odškodnění a také k jeho výplatě fyzickým osobám je ministerstvo vnitra (§ 8 odst. 1 zákona). Řízení je zahájeno dnem, kdy je ministerstvu vnitra doručena písemná žádost oprávněné osoby (§ 8 odst. 2), což je stejná úprava, jaká vyplývá z § 44 odst. 1 správního řádu

Druhý odstavec § 8 upravuje povinný obsah žádosti o odškodnění fyzické osoby, a to číslo a druh identifikačního dokladu žadatele a také číslo účtu, pokud oprávněná osoba požaduje výplatu odškodnění tímto způsobem. V opačném případě se odškodnění vyplatí poštovním poukazem (§ 10 odst. 1). Žádost o odškodnění musí kromě toho splňovat obecné náležitosti podání podle § 36 a § 45 správního řádu (identifikace žadatele a informace o tom, čeho se žádost týká a co se požaduje). Ministerstvo vnitra podle důvodové zprávy zveřejní nepovinný formulář pro podání žádosti o odškodnění.

Podle § 9 odst. 1 musí ministerstvo vnitra rozhodnout o žádosti do 90 dnů od jejího doručení a k výplatě odškodnění musí dojít do 30 dnů od právní moci rozhodnutí (§ 9 odst. 2 posl. věta). Zákon v § 9 odst. 2 obsahuje zjednodušený režim pro vydání rozhodnutí, má-li dojít k přiznání odškodnění. V takovém případě není nutné vydávat „standardní“ písemné rozhodnutí s výrokem, odůvodněním a poučením, ale místo toho ministerstvo pouze poznamená rozhodnutí o přiznání odškodnění do spisu, čímž rozhodnutí automaticky nabývá právní moci a výplatu odškodnění tak bude možné realizovat prakticky okamžitě.

Pokud ale žadatel podmínky pro poskytnutí odškodnění nesplňuje (byť i jen zčásti), musí ministerstvo vydat „standardní“ rozhodnutí o (částečném) odmítnutí žádosti, které následně musí žadateli řádně doručit (§ 9 odst. 3). Proti tomuto rozhodnutí se však nelze bránit rozkladem, takže rozhodnutí o odmítnutí žádosti o odškodnění nabývá právní moci již doručením. Stejně tak není přípustná obnova řízení, ani přezkumné řízení. Jedinou možností obrany proti rozhodnutí o odmítnutí žádosti tak je správní žaloba proti rozhodnutí správního orgánu podle § 65 a násl. zák. č. [150/2002](#) Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů. Pokud ale dojde k podání správní žaloby, může ministerstvo následně tzv. uspokojit žalobce tím, že napadené rozhodnutí v přezkumném řízení zruší (§ 9 odst. 3).

Z ust. § 10 odst. 2 pak vyplývá, že náklady na odškodnění hradí stát. Podle § 10 odst. 3 mají státní orgány, stejně jako právnické a fyzické osoby, povinnost bezplatně poskytnout ministerstvu veškeré podklady nezbytné k posouzení nároku na odškodnění, jakož i vyvinout potřebnou součinnost. Obdobná povinnost nicméně vyplývá již z § 53 odst. 1 správního řádu.[\[9\]](#)

8. K § 11 - Zmocnění k využívání osobních údajů z informačních systémů veřejné správy

Ustanovení § 11 obsahuje obligátní zákonné zmocnění ministerstva vnitra k využívání osobních údajů z příslušných informačních systémů veřejné správy pro identifikaci žadatele a posouzení jeho nároku na odškodnění. Jedná se jmenovitě o registr obyvatel (§ 11 odst. 1), evidenci obyvatel (§ 11 odst. 2), informační systém cizinců (§ 11 odst. 3) a evidenci občanských průkazů (§ 11 odst. 4). Zmocnění se vztahuje na celou řadu osobních údajů, zejména se jedná o informace o trvalém pobytu a u cizinců o informace o místě pobytu a oprávnění k pobytu.

Zákonné zmocnění k využití osobních údajů z informačních systémů veřejné správy vyžaduje Ústava ČR (čl. 2 odst. 3), Listina základních práv a svobod (čl. 10 odst. 3 ve spojení s čl. 2 odst. 2), stejně jako zásada zákonnosti, korektnosti a transparentnosti zpracování osobních údajů podle čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení GDPR.

9. K § 12 - Společné ustanovení (zánik ostatních nároků)

Jedná se o velmi významné ustanovení, podle kterého pokud dojde k poskytnutí odškodnění podle tohoto zákona, má současně dojít k **zániku nároků fyzických osob na náhradu škody** uplatňovaných „v souladu s účelem uvedeným v § 1 podle jiných právních předpisů“.

Získání odškodnění podle zákona má tedy uzavřít žadatelům cestu domáhat se náhrady škody podle jiných zákonů. Účelem je, aby se oprávněné osoby nedomáhaly náhrady té stejné škody vícekrát, tj. jednou podle zákona a následně i podle dalších zákonů, např. podle § 29 a § 30 zákona o IZS. Je však otázkou, které všechny nároky na náhradu škody poskytnutím odškodnění podle zákona zanikají.

10. K § 13 - Změna zákona o daních z příjmů

Tímto ustanovením má dojít k novelizaci § 4 odst. 1 zák. č. [586/1992](#) Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále „**zákon o dani z příjmů**“), konkrétně k rozšíření příjmů, které jsou osvobozeny od daně. To znamená, že případné odškodnění podle zákona není předmětem daně z příjmu. Účelem této úpravy je, aby odškodnění jako celek sloužilo k odčinění újmy a nebylo kráceno o daň.

Pro srovnání lze uvést, že osvobozena od daně z příjmů je také náhrada majetkové nebo nemajetkové újmy, plnění z pojištění majetku, plnění z pojištění odpovědnosti za škodu a plnění z cestovního pojištění [§ 4 odst. 1 písm. d) zákona o dani z příjmů]. Předmětem daně není ani přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem [§ 18 odst. 2 písm. g) zákona o dani z příjmů].

11. K § 14 - Změna zákona o životním a existenčním minimu

Navrhováno je také rozšíření výjimky podle § 7 odst. 2 písm. h) bodu 2 zák. č. [110/2006](#) Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, a to v tom smyslu, že **odškodnění podle tohoto zákona se nepovažuje za započitatelný příjem pro účely posouzení hmotné nouze**.

To v důsledku znamená, že přijaté odškodnění podle tohoto zákona se při případném posuzování hmotné nouze (resp. dosažení životního či existenčního minima) nezohlední jako příjem. Jinak řečeno, žadatelé se nemusí obávat, že by v případě přiznání odškodnění podle tohoto zákona přišli o pomoc v hmotné nouzi podle zák. č. [111/2006](#) Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Pro srovnání, náhrada nemajetkové újmy, jež má podobný charakter jako odškodnění podle zákona, je rovněž vyjmuta ze započitatelných příjmů [§ 7 odst. 2 písm. h) bodu 2 zákona o životním a existenčním minimu].

12. K § 15 - Účinnost

Posledním ustanovením zákona je upravena účinnost celého právního předpisu, která má nastat 1. ledna 2022.

Připomínky

1. Nepřesná terminologie (škoda vs. újma)

V zákoně je používán pojem „škoda“, což ale podle § 2894 občanského zákoníku zahrnuje pouze majetkovou újmu (tj. škodu na majetku - zničení nebo poškození věci, ušlý zisk, zvětšení dluhu atp.). Podle důvodové zprávy k zákonu má přitom dojít k odškodnění nejen majetkové, ale také nemajetkové újmy (náhrada za duševní útrapy a snížení kvality života). Z tohoto důvodu je

terminologie v zákona nepřesná, protože místo pojmu „škoda“ by mělo být užíváno pojmu „újma“, který zahrnuje jak újmu majetkovou, tak i újmu nemajetkovou. **Odlišné definování téhož pojmu v různých zákonech je v rozporu s požadavkem stálosti pojmosloví a jednoty a bezrozpornosti právního řádu.**[\[10\]](#)

1. Riziko duplicity odškodnění

Zákon nepamatuje na situaci, kdy osoby, které již získaly náhradu újmy vzniklé v souvislosti s explozí muničních skladů (např. podle § 29 a § 30 zákona o IZS), požádají také o odškodnění podle lex Vrbětice. Těmto osobám tak nic nebrání, aby za v zásadě stejnou újmu získaly odškodnění podruhé postupem podle tohoto zákona. Nejspíše se ale bude jednat pouze o jednotky případů.

1. Nejasnost ustanovení § 12 (zánik ostatních nároků)

Podle § 12 zákona má poskytnutím odškodnění dojít k zániku nároků na náhradu škody uplatňovaných „v souladu s účelem uvedeným v § 1 podle jiných právních předpisů.“ Není ale zcela jasné, které všechny nároky na náhradu škody mají zaniknout. Není vcelku pochyb, že mají zaniknout nároky na náhradu škody způsobené zásahem IZS podle § 30 zákona o IZS a nároky na náhradu za omezení vlastnického nebo užívacího práva a poskytnutí věcné či osobní pomoci podle § 29 cit. zák., protože tyto nároky důvodová zpráva výslovně zmiňuje.

Na druhou stranu je otázkou, zda má dojít též např. k zániku nároků na náhradu škody vůči třetím osobám podle občanského zákoníku (nikoli proti státu), např. proti samotnému původci explozí nebo smluvní straně, která nesplnila své povinnosti kvůli mimořádné události nebo zásahu IZS, dále nároky podle zákona o odpovědnosti státu za škodu, případně i nároky na plnění z pojištění majetku atd.

Pro srovnání lze uvést, že podle § 4 odst. 3 zákona o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem (senátní tisk č. 119) platí, že přiznání nároku nevylučuje uplatnění nároku podle občanského zákoníku. Přiznaný nárok se pouze na případnou náhradu újmy započte, tedy se od soukromoprávního nároku poškozené osoby na náhradu újmy odečte odškodnění poskytnuté podle zákona o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem.

1. Nezletilí žadatelé a žadatelé s omezenou svéprávností

V zákoně není uvedeno, jakým způsobem má být podána žádost o odškodnění nezletilou osobou, resp. za jakých podmínek mohou rodiče či zákonní zástupci požádat jejím jménem. V takovém případě se použije obecná úprava vyplývající z občanského zákoníku. Otázky tak vyvolává zejm. § 898 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého „K právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, **potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty.**“ Obdobná úprava platí pro osoby s omezenou svéprávností a jejich opatrovníky.[\[11\]](#)

Podání žádosti o odškodnění nepochybně není „běžnou záležitostí“, protože se jedná o jednorázovou záležitost, která pravděpodobně nastane pouze jednou za život dítěte. Pro určení, zda je potřeba souhlasu soudu k podání žádosti jménem nezletilého dítěte, je proto rozhodné, zda se jedná o „zanedbatelnou majetkovou hodnotu“. Lze však mít spíše za to, že se o „zanedbatelnou majetkovou hodnotu“ nejedná, protože výše odškodnění může dosáhnout výše 89.700,00 Kč. Za bagatelní se přitom považují částky do 10.000,00 Kč, resp. do 50.000,00 Kč.[\[12\]](#) Byť „bagatelní“ není to stejné, jako „zanedbatelná majetková hodnota“, jedná se o určité vodítko. Dále je potřeba zohlednit, že

přiznáním odškodnění ostatní související nároky na náhradu škody zanikají, které mohou být i mnohonásobně vyšší, než odškodnění podle zákona, zejména je-li dítě vlastníkem zemědělského či lesního pozemku nebo jiné nemovitosti, kterou nebylo možné užívat (§ 12 zákona). Z komentářové literatury pak vyplývá, že v případě pochybností by rodiče měli nechat na soudu, zda se jedná o věc bagatelní a o souhlas soudu z opatrnosti požádat.^[13] Mezitím, než rozhodne soud, zda je potřeba souhlasu k podání žádosti o odškodnění, přitom hrozí, že uplyne lhůta k podání žádosti o odškodnění podle § 7 zákona.

1. Trvalý pobyt jako kritérium

Nárok na odškodnění podle lex Vrbětice vznikne pouze fyzickým osobám s trvalým pobytem na území některé z dotčených obcí (resp. s povolením k pobytu v případě cizinců). Nárok na odškodnění tak vznikne i osobám, jež na území postižených obcí fakticky vůbec nepobývaly, ale měly zde formálně přihlášen trvalý pobyt. Nárok naopak nevznikne těm osobám, které v rozhodném období na území některé z dotčených obcí bydlely, nebyly zde ale formálně přihlášeny k trvalému pobytu. Taková konstrukce se může jevit jako nespravedlivá, protože vznik nároku na odškodnění se zakládá na formálním, a nikoliv faktickém kritériu, jež by dokládalo vznik škody, resp. omezení běžného života. Výhoda v podobě zjednodušené a paušalizované náhrady újmy, kterou by zčásti nebylo ani možné jinak získat (co do újmy způsobené samotnou explozí a nikoli zásahem IZS a co do nemajetkové újmy způsobené zásahem IZS) tak má být poskytnuta i jedincům, kterým žádná újma nevznikla a naopak osobám, kterým prokazatelně újma vznikla, žádná náhrada poskytnuta nebude. Tím může dojít k porušení zásady rovnosti a zákazu diskriminace na základě „jiného postavení“ (zde na základě „trvalého pobytu“).

V této souvislosti lze poukázat na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 42/04, kde Ústavní soud konstatoval, že je věcí státu, aby v zájmu zabezpečení svých funkcí rozhodl, že určité skupině poskytne méně výhod než jiné. Ani zde však nesmí postupovat zcela libovolně. Pokud zákon určuje prospěch jedné skupiny, může se tak stát pouze s odvoláním na veřejné hodnoty. Podle důvodové zprávy by kritérium faktického bydliště bylo příliš složité ověřovat. Faktické bydliště lze nicméně dokládat např. nájemní smlouvou, což je běžné třeba v rámci posuzování nároku na příspěvek na bydlení atd. V případě pochybností si lze od obecního úřadu také vyžádat tzv. zprávu o pověsti z místa bydliště, nebo jiným způsobem využít pravomoci vyžádat si podklady od státních orgánů a fyzických či právnických osob potřebných k posouzení nároku podle § 10 odst. 3 lex Vrbětice. Pro úplnost lze zmínit, že uvedení nepravdivých údajů v žádosti o odškodnění by teoreticky bylo možné pokládat za dotační podvod podle § 212 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

1. Diskriminace občanů EU

Podle § 3 odst. 3 zákona mají nárok na odškodnění také cizinci, kteří v rozhodném období měli povolení k trvalému pobytu a současně byli přihlášení k pobytu v některé z dotčených obcí. Zatímco u občanů ČR má přihlášení k trvalému pobytu pouze evidenční charakter, cizinci musí pro získání povolení k trvalému pobytu v ČR splnit řadu podmínek. **Pro cizince jsou tak podmínky pro získání odškodnění nastaveny přísněji, než pro občany ČR ve srovnatelné situaci.** V případě občanů EU taková úprava může narážet na zákaz jakékoliv diskriminace na základě státní příslušnosti podle čl. 18 Smlouvy o fungování EU.

1. Diskriminace obyvatel s trvalým pobytem na ohlašovně

Podle § 6 odst. 5 zákona nemá nárok na odškodnění fyzická osoba, která měla trvalý pobyt na sídle ohlašovny. V důvodové zprávě není k této úpravě uvedeno žádné odůvodnění. Ani z materiálního hlediska není zřejmé, proč by osoby s trvalým pobytem na ohlašovně neměly mít nárok na

odškodnění, zejména jedná-li se o osoby, které fakticky bydlely v dané obci, a tedy jim v souvislosti s mimořádnou událostí a zásahem IZS vznikla stejná újma, jako osobám, které měly trvalý pobyt jinde v dané obci. Je navíc obecně známo, že trvalý pobyt na sídle ohlašovny mají povětšinou zadlužené osoby, čímž se pokoušejí předejít mobiliárním exekucím. Je paradoxní, že zrovna osoby s finančními problémy nárok na odškodnění nemají.

Další otázkou je, zda nárok vznikne osobám, které fakticky bydlí na stejné adrese, jako je sídlo ohlašovny. V praxi totiž nastává situace, zejména v malých obcích, že sídlo ohlašovny se nachází v budově, kde se nachází také byty. V důvodové zprávě je uvedeno, že tyto osoby by nárok na odškodnění mít měly, nicméně v zákoně tato výjimka uvedena není, a proto lze dospět spíše k závěru, že nárok na odškodnění těmto osobám nevznikne.

1. Individuálnost zákona

Zákon by neměl sloužit k úpravě jedinečných a jednorázových případů týkajících se jen velmi specifického okruhu adresátů, jako je tomu v případě tohoto zákona. Derogačním důvodem u nálezů Pl. ÚS 24/04 o stavbě jezů na Labi a Pl. ÚS 24/08 o vzletové dráze v Ruzyni bylo porušení zásady obecnosti zákona jakožto jednoho z principů vnitřní morálky práva, jak je definoval britský právní filosof Lon Fuller v díle Morálka práva, ze kterého Ústavní soud často vychází ve svých nálezech. Ústavní soud jej zjevně považuje za princip právního státu vyplývající z čl. 1 odst. 1 Ústavy. Ústavní soud zmiňuje čtyři argumenty ve prospěch obecnosti zákona – dělbu moci, rovnost, právo na vlastního nezávislého soudce a vyloučení svévole při uskutečňování veřejné moci. „Škodlivost“ navrhovaného zákona tak spočívá v tom, že vytváří precedens, který říká, že je možné z momentálních politických důvodů vydat *ad hoc* zákon. Je-li to možné jednou, je to možné pokaždé.

Závěr

Lex Vrbětice nepochybně je – i přes zmíněné připomínky – zajímavým zákonem a správným krokem, protože dotčené subjekty si zaslouží odškodnění, které by podle dosavadní právní úpravy bylo složité a zčásti i nemožné získat. Snad tento článek poskytne základní odpovědi pro všechny, kteří se budou odškodnění podle tohoto zákona domáhat.

Mgr. Tomáš Brandejský

e-mail: tomas.brandejsky@gmail.com

---

[1] Při stanovení této částky bylo vycházeno z počtu obyvatel oprávněných obcí k 1. lednu 2021, který činil celkem 8580 osob. Konečné náklady závisí na tom, kolik obyvatel by skutečně požádalo o odškodnění a po jak dlouhou dobu měly trvalý pobyt v dotčených obcích.

[2] GURYČOVÁ, Kristýna, VESELÝ, Lukáš. Účet za výbuchy ve Vrbětících: nejvíce peněz šlo na platy policistů či vojáků, stamiliony spolkla i technika. K dispozici >>> [zde](#).

[3] Na pozemcích navíc proběhl „pouze“ pyrotechnický sběr, ale ne hloubkový průzkum, takže se nadále nedoporučuje pohyb těžké techniky (např. traktorů), těžba dřeva nebo hluboká orba v případě zemědělských pozemků, protože by mohlo dojít k výbuchu.

[4] BABIŠ, Andrej. Premiér: Byl to odporný a zcela nepřijatelný teroristický akt, při němž zemřeli dva naši lidé. K dispozici >>> [zde](#).

[5] MAZANCOVÁ, Hana. Pachatel neznámý, konec v nedohlednu. Policie už 1025 dnů prověřuje výbuchy skladů ve Vrběticích. iROZHLAS.cz. K dispozici >>> [zde](#).

[6] Podle § 1475 odst. 2 občanského zákoníku platí, že „Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.“

[7] K dispozici >>> [zde](#). Adresa ohlašovny je v tomto případě Vlachovice 50, 763 24 Vlachovice.

[8] K dispozici >>> [zde](#). Adresa ohlašovny je v tomto případě Osvobození 25, 763 21 Slavičín.

[9] Podle § 53 odst. 1 správního řádu platí, že „Správní orgán může usnesením uložit tomu, kdo má listinu potřebnou k provedení důkazu, aby ji předložil. Usnesení se oznamuje pouze osobě, které je povinnost ukládána.“

[10] VEDRAL, Josef a kol. Metodická pomůcka pro přípravu návrhů právních předpisů (I.část). Úřad vlády. K dispozici >>> [zde](#).

[11] Podle § 461 odst. 1 občanského zákoníku platí, že „Spravuje-li zákonný zástupce nebo opatrovník jmění zastoupeného, náleží mu běžná správa takového jmění. Nejedná-li se o běžnou záležitost, vyžaduje se k naložení se jměním zastoupeného schválení soudu.“

[12] Spory do 10.000,00 Kč před soudem prvního stupně a spory do 50.000,00 Kč před soudem odvolacím se označují jako tzv. bagatelní spory. V těchto případech není možné podat odvolání (§ 202 odst. 2 zák. č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů), resp. dovolání [§ 238 odst. 1 písm. c) cit. zák.].

[13] Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975), 2. vydání, 2020, s. 894 - 917: J. Psutka

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)

- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie](#)